

Гај Плиниј Помладиот

„Писма“, VI, 16

Превод од латински:
Весна Илиевска-Утевска
rrvesna@freemail.com.mk

Бараш од мене да ти [1] ја опишам смртта на мојот вујко [2], за да можеш поверно да им ја пренесеш на потомците. Ти благодарам. Имено, мислам дека на неговата смрт ѝ е предодредена бесмртна слава ако ти ја објавиш. Иако тој настрада, како и народот и градовите, во гибелта на најубавите краишта, како да загина во знаменит настан за да го победи заборабот засекогаш; иако тој самиот создаде толку многу дела коишто ќе бидат трајни, сепак бесмртноста на твоите списи, многу ќе придонесе за вечноста на неговите. Јас навистина, сметам дека се среќни оние на кои им е дадена дарба од боговите да прават нешта за кои вреди да се пишува, или да пишуваат нешта за кои вреди да се чита, сепак, најсреќни се, мислам, оние на кои им се дадени и едната и другата. А, меѓу нив ќе се вброи мојот вујко, и по своите и по твоите книги. Затоа, не само што прифаќам од срце, туку и јас самиот настојувам на тоа што ми го бараш.

Тој тогаш беше во Мисен [3], каде ја управуваше флотата под негова команда. На 24ти август, околу 1 часот попладне, мајка ми му кажа, дека се појави облак, необичен и по големина и по облик. Тој токму се сончаше, веднаш потоа се искапе со ладна вода, па, откако касна малку, читаше. Побара сандали и се искачи на една височинка, од каде што можеше најдобро да го набљудува тоа чудо. Облакот се подигнуваше од некоја планина; додека го гледавме од далечина, не беше извесно од која (отпосле се дозна дека таа планина беше Весув [4]). Неговата појава и форма би можела да се спореди со дрво слично на бор. Значи, извишен како мошне издолжено стебло, на врвот се ширеше во неколку гранки, верувам, поради тоа што се подигна од скорешен ветер. Потоа, бидејќи ветрот ослабна, облакот се растрга, и уште, совладан од својата тежина, исчезнуваше во небесната ширина; час бел, час нечист и матен, како да беше подигал земја или пепел.

Како на мошне учен човек, на вујко ми му беше потребно од поблиску да ја истражува големата појава. Нареди да му се подготви либурниски кораб [5]; а мене ме повика да појдам со него ако сакам. Му одговорив дека повеќе сакам да пишувам, и тоа нешто важно што тој самиот ми беше дал за задача. Токму излегуваше од дома, кога прими писменце од Ректина Бас, преплашена од опасноста која се заканува (зашто нејзината вила лежеше на подножјето на Весув, па не беше можно да се избега поинаку, одошто со кораб). Таа го преколнуваше да ја спаси од страшната гибел. Вујко ми ја промени намерата и, она што го беше започнал со дух на научник, го заврши со дух на херој. Нареди да се спуштат в море четворовесларките; и самиот се качи на кораб, имајќи намера да пружи помош не само на Ректина, туку и на многу други (затоа што прекрасниот брег беше полн со народ). Побрза онаму од каде што другите бегаа и го

насочи кормилото право кон опасноста, толку ослободен од страв, што сите движења, сите облици на онаа зла појава, ги издиктира и ги забележа токму како што ги беше видел со своите очи.

Веќе паѓаше пепел на корабите, сè пожешка и погуста колку што повеќе се приближуваа. Паѓаше дури и син-камен, а и други разни камења, црни и зажарени и од оган распарчени. Оеднаш се повлече морето под нив, а брегот пак, беше препречен поради урнатините од планината. Откако малку подразмисли дали да се врати назад, на кормиларот, кој го поттикнуваше да направи така, му рече: "Среќата им се насмевнува на храбрите. Итај кон Помпонијан". А, Помпонијан беше во Стабија [6], која беше одвоена насреде со залив (зашто морето се распростира обиколено од брегот што благо се извива). Таму, иако сè уште не се беше приближила опасноста, сепак беше видлива и, бидејќи се зголемуваше, тој го беше однел багажот на кораб, готов за бекство, штом се смират неповолните ветрови. Токму тој ветер, на мојот вујко му беше мошне поволен за да вповли. Го гушна Помпонијана кој се тресеше од страв, го тешеше, го храбреше, така што неговиот страв го смируваше со својата безгрижност. Заповеда да го одведат во бања. Откако се изми, седна да руча, и тоа, ручаше весел или само навидум весел, што е еднакво возвишено.

За тоа време, на планината Весув, од сите страни отсјајуваа многу широки пламења и високи огнови, чијшто блесок и јаснотија се издигнуваше во темнината на ноќта. За да го намали ужасот меѓу луѓето, вујко ми постојано им кажуваше дека таму селаните од страв оставиле пожари и ги напуштиле вилите, па тие горат затоа што нема никој. Потоа, тој отиде да спие, и тоа навистина отспа со цврст сон. Имено, поради неговото крупно тело, дишењето му беше поприлично длабоко и гласно, па го слушаа и оние кои се врткаа пред куќата. Но, дворот кој водеше кон собите, веќе толку беше подигнат од што беше претрупан со мешавина од пепел и камења, што, ако се задржеше уште малку подолго во спалната соба, не ќе можеше да излезе. Штом се разбуди, излезе и се врати кај Помпонијан и другите кои ја пробдеја ноќта. Заеднички се советуваа дали да останат во куќите или да талкаат на отворено. Зашто од честите ужасни татнежи, куќите се тресеа како откинати од своите темели, и се чинеше дека час ваму, час таму се навалуваат и се враќаат. А пак, под ведро небо се плашеа од камењата што паѓаа, макар што беа полесни и шупливи. Сепак, тоа што одлучи беше споредувањето на опасностите. И, кај него навистина надвлада разумот, а кај другите надвлада стравот. На главите ставија перници и ги заврзаа; тоа им беше заштита од она што паѓаше од небото.

Насекаде веќе беше ден, а онде уште ноќ, и тоа поцрна и погуста од сите ноќи. Ноќта сепак ја ублажуваа многу факели и разнобојни светлини. Се решија да излезат на морскиот брег, за да разгледаат од сосем близу дали морето веќе овозможува пристап. Но, тоа остануваше исто сурово и со спротивни бранови. Тогаш, вујко ми легна врз послано платно и побара еднаш, па уште еднаш ладна вода и, се напи. Потоа огновите и нивниот гласник - мирисот на сулфур, ги натера другите во бекство, а него го натера да стане. Потпирајќи се на двајца робови, се исправи, и веднаш се струполи мртов. Како што јас заклучувам, погуст чад му го оневозможи дишењето и му го затворил дишникот, кој нему по природа му беше слаб и тесен, а често и воспален. Кога повторно дојде ден, (тој ден, од денот што последен го беше видел, беше трет), беше најдено телото, цело, неповредено и облечено како што си беше. Повеќе личеше на некој што спие одошто на некој што е умрен.

Во меѓувреме, јас и мајка ми бевме во Мисен. Но, ... ништо за историјата, а и ти не посака да дознаеш за нешто друго, освен за неговата смрт. Затоа, да завршам. Но, да додадам само уште нешто, а тоа е дека ти напишав сè, на што сум бил присутен и секое нешто што сум го слушнал веднаш, додека се памети најголемата вистина. А ти најдобро знаеш што да одбереш. Зашто, едно е да се пишува писмо, а друго историја; едно е да се пишува на пријател, а друго на сите.

Биди ми со здравје !

Белешки:

[1] P.Cornelius Tacitus (55-120), најпознат римски историчар, современик на Плиниј

[2] G.Plinius Secundus (23-79), голем римски енциклопедист и научник, автор на делото *Naturalis historia* во 37 книги

[3] Град и 'рт во Кампанија

[4] Ерупцијата на Весув, најголемата елементарна катастрофа во античкиот период, се случила 79 г.ст.е. Тогаш биле уништени градовите во подножјето на Весув - Помпеи, Херкуланеум и Стабија.

[5] Овие кораби го добиле името според Либурнија - хрватското и далматинско приморје, каде што биле познати морнарите по своите лесни кораби.

[6] град во Кампанија, јужно од Помпеи.

Преведено според: C. PLINII CAECILII SECUNDI EPISTULARUM, William Heinemann LTD, Harvard University Press, London, MCMLXI.